एकाइ १० · जनसङ्ख्या र यसको व्यवस्थापन: आकार, वृद्धिदर, बनोट र वितरण

कार्यपत्र

पूर्णाङ्क ४०

नाम _____ कक्षा _____ रोल नं. _____ मिति _____ प्राप्ताङ्क _____ / ४०

१ मुख्य शब्द [४]

कोठामा दिइएका उपयुक्त शब्द छानी तलको अनुच्छेदका खाली ठाउँ भर्नुहोस्। कोठाका दुईओटा शब्द प्रयोग हुँदैनन्। प्रत्येक खाली ठाउँको ०.५ अङ्क छ।

आश्रित जनसङ्ख्या **जनसङ्ख्या वृद्धिदर** **जनसङ्ख्याको आकार** **जनसङ्ख्याको बनोट** **जनसङ्ख्याको वितरण** **जनसाङ्ख्यिक लाभांश** **पहिलो वैज्ञानिक जनगणना** **प्रतिस्थापन तह** **लैङ्गिक अनुपात** **सक्रिय जनसङ्ख्या**

कुनै निश्चित क्षेत्रमा निश्चित समयमा बसोबास गर्ने बालबालिका, युवा र वृद्धवृद्धाको जम्मा सङ्ख्यालाई _____ भनिन्छ। एक वर्षमा प्रत्येक सय जनामा कति जना थपिए भन्ने दरलाई _____ भनिन्छ। वि.सं. २००९/११ को जनगणनालाई नेपालको _____ भनिन्छ। उमेर, लिङ्ग, मातृभाषा, धर्म, पेसा, जातजाति र शैक्षिक स्थितिका आधारमा गरिएको जनसङ्ख्याको वर्गीकरणलाई _____ भनिन्छ। प्रति सय महिलामा भएका पुरुषको सङ्ख्यालाई _____ भनिन्छ। १५ देखि ५९ वर्षका मानिसलाई _____ भनिन्छ। १५ वर्षमुनि र ६० वर्ष वा माथिका मानिसलाई _____ भनिन्छ। विभिन्न भौगोलिक क्षेत्र, प्रदेश, जिल्ला र स्थानीय तहमा कति मानिस बस्छन् भन्ने अवस्थालाई _____ भनिन्छ।

२ जोडा मिलाउनुहोस् [३]

वि.सं. २०७८ को जनगणनाअनुसार समूह ‘क’ का विवरणलाई समूह ‘ख’ का नामसँग जोडा मिलाई कोठामा अक्षर लेख्नुहोस्। समूह ‘ख’ को एउटा नाम बढी छ। प्रत्येकको ०.५ अङ्क छ।

समूह ‘क’		समूह ‘ख’
१. सबैभन्दा धेरै जनसङ्ख्या भएको जिल्ला	☐	**क.** मैथिली
२. सबैभन्दा थोरै जनसङ्ख्या भएको जिल्ला	☐	**ख.** काठमाडौँ
३. सबैभन्दा धेरै जनसङ्ख्या भएको प्रदेश	☐	**ग.** कर्णाली
४. सबैभन्दा थोरै जनसङ्ख्या भएको प्रदेश	☐	**घ.** क्षेत्री
५. नेपालीपछिको दोस्रो ठुलो मातृभाषा	☐	**ङ.** मनाङ
६. सबैभन्दा ठुलो जातजाति	☐	**च.** मुस्ताङ
		छ. बागमती

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
https://science-playground.com/learn/grade-10-social/population-and-its-management

३ ठिक कि बेठिक? [२]

वाक्य ठिक भए ✓ र बेठिक भए ✗ चिह्न लगाउनुहोस्। प्रत्येकको ०.५ अङ्क छ।

i. नेपालको इतिहासमै सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्या वृद्धिदर वि.सं. २०५८ मा थियो। ☐

ii. वि.सं. १९७७ र १९८७ को जनगणनामा नेपालको जनसङ्ख्या वृद्धिदर ऋणात्मक थियो। ☐

iii. वि.सं. २०५८ देखि २०७८ सम्म तराईमा बस्ने जनसङ्ख्याको प्रतिशत घटेको छ। ☐

iv. नगरपालिकाको सङ्ख्या ५८ बाट २९३ पुगेकाले २०७८ मा सहरी जनसङ्ख्याको प्रतिशत छिटो बढेको देखिन्छ। ☐

४ अति छोटो उत्तर [८]

तलका प्रश्नको अति छोटो उत्तर लेख्नुहोस्।

क. नेपालमा पहिलो जनगणना कहिले भएको थियो? [१]

ख. वि.सं. २०७८ को जनगणनाअनुसार नेपालको जनसङ्ख्या कति थियो? [१]

ग. वि.सं. २०७८ को जनगणनाले नेपालमा कतिओटा जातजाति पहिचान गरेको छ? [१]

घ. वि.सं. २०७८ मा नेपालमा प्रति सय महिलामा करिब कति पुरुष थिए? [१]

ङ. वि.सं. १९६८ देखि १९८७ सम्म नेपालको जनसङ्ख्या घटेको देखिनुको कुनै एक कारण लेख्नुहोस्। [१]

च. २०७८ मा ६६.१७ प्रतिशत नगरपालिकामा बस्छन्, तर घना बस्तीका आधारमा सहरी जनसङ्ख्या २७.०७ प्रतिशत मात्र छ, किन? [१]

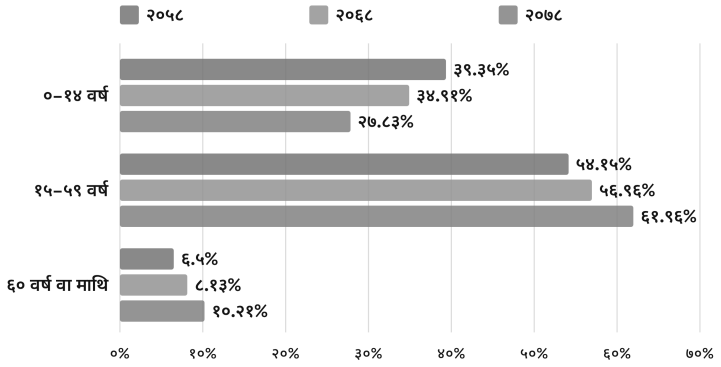
छ. वार्षिक वृद्धिदर २ प्रतिशत भएको गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या ७० को नियमअनुसार करिब कति वर्षमा दोबर हुन्छ? [१]

ज. वि.सं. २०७८ मा सबैभन्दा धेरै जनसङ्ख्या भएका पाँच जिल्लाको हिस्सा काठमाडौँ ७.००, मोरङ ३.९४, रूपन्देही ३.८५, झापा ३.४२ र सुनसरी ३.१८ प्रतिशत छ। यी पाँच जिल्लामा देशका कति प्रतिशत मानिस बस्छन्? **[१]**

५ छोटो उत्तर **[१२]**

तलका प्रश्नको छोटो उत्तर लेख्नुहोस्।

क. चित्रमा तीन जनगणनामा बृहत् उमेर समूहअनुसार जनसङ्ख्याको प्रतिशत देखाइएको छ। चित्र अध्ययन गरी तलका प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस्। **[४]**

क. वि.सं. २०५८ देखि २०७८ सम्म ० देखि १४ वर्षका बालबालिकाको हिस्सा कति प्रतिशत विन्दुले घट्यो? (१)
ख. सोही अवधिमा ६० वर्ष वा माथिको हिस्सा कति प्रतिशत विन्दुले बढ्यो? (१)
ग. वि.सं. २०७८ मा आश्रित जनसङ्ख्या कति प्रतिशत थियो? (१)
घ. बालबालिकाको हिस्सा घट्नु र ज्येष्ठ नागरिकको हिस्सा बढ्नुका एक एक कारण लेख्नुहोस्। (१)

ख. तलको जनगणनाको तथ्याङ्क अध्ययन गरी हिसाब गर्नुहोस्। **[४]**
वि.सं. २०६८ को जनसङ्ख्या: २,६४,९४,५०४; वि.सं. २०७८ को जनसङ्ख्या: २,९१,६४,५७८ (पुरुष १,४२,५३,५५१ र महिला १,४९,११,०२७); २०७८ को वार्षिक वृद्धिदर: ०.९२ प्रतिशत

क. दश वर्षमा जनसङ्ख्या कति जनाले बढ्यो? (१)
ख. दश वर्षमा जनसङ्ख्या कति प्रतिशतले बढ्यो? (१)
ग. ७० को नियमअनुसार ०.९२ प्रतिशतको वृद्धिदरमा जनसङ्ख्या करिब कति वर्षमा दोबर हुन्छ? (१)
घ. २०७८ को लैङ्गिक अनुपात कति हो? (१)

ग. नेपालमा जनसङ्ख्याको वितरण असमान हुनुका कारण उल्लेख गर्नुहोस्। **[४]**

६ लामो उत्तर **[७]**

तलको प्रश्नको लामो उत्तर लेख्नुहोस्।

२०५८ देखि २०७८ सम्म तराईको जनसङ्ख्या ४८.४० बाट ५३.६१ प्रतिशत पुग्यो, पहाडको ४४.३० बाट ४०.३१ र हिमालको ७.३० बाट ६.०८ प्रतिशतमा झऱ्यो। यसका कारण लेखी असमान वितरण घटाउने उपाय सुझाउनुहोस्।

७ सोच्नुहोस् **[४]**

सोचेर उत्तर लेख्नुहोस्।

माथिको चित्रका २०७८ का अङ्कबाट प्रति सय सक्रिय मानिसमा करिब कति आश्रित छन्, हिसाब गर्नुहोस्। यो अवस्था किन अवसर हो र युवा विदेश गइरहे यस अवसरको के होला, तर्कसहित लेख्नुहोस्।